

PlugInnovation.se

Nationell plattform för att förhindra avhopp från gymnasieskolan

Motverka studieavbrott

En sammanfattande kunskapsöversikt

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Plug In

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Forskning om studieavbrott 2014:1

Motverka studieavbrott - En sammanfattande kunskapsöversikt

Översättning och sammanfattning: Anna Liljeström

Redigering: Karin Johansson

Layout: Carolina Dahlberg

Omslagsfoto: Juliette Bäckström

Bakgrund

Det råder idag en brist på svensk forskning om effektiva metoder och preventionsprogram för att motverka studieavbrott. Detta kan bero på att det i Sverige saknas en tradition av evidensbaserat pedagogiskt preventionsarbete i skolan och i stället tillämpas ofta beprövad erfarenhet i arbetet med elever i skolor och andra verksamheter.

Även om ett arbete kan fungera effektivt trots att insatserna inte utvärderats systematiskt, påverkar bristen på vetenskaplig förankring möjligheten att fatta väl underbyggda beslut om insatser mot avbrott. Systematiskt utvärderade insatser för att motverka studieavbrott i gymnasiet är därför ett viktigt utvecklingsområde som bland annat Socialstyrelsen¹ uppmärksammat.

Innehåll

Bakgrund	3
Innehåll	3
1. Forskning om studieavbrott i Sverige	4
1.1 Varför unga inte går till skolan	4
1.2 Organisationens ansvar	4
2. Internationell forskning kring studieavbrott	5
2.1 Interaktion mellan individen och skolan	5
2.2 Olika typer av insatser	5
2.3 Flexibel undervisning	6
2.4 Aktuell litteratur	6
3. Insatser lönar sig	6
4. PlugInnovations sammanfattningar	7
5. Referenser	8

¹ SOU (2013:74)

1. Forskning om studieavbrott i Sverige

Även om det saknas svensk forskning om effektiva metoder och preventionsprogram finns vetenskapliga studier och undersökningar som rör studieavbrott och varför unga inte går till skolan.

1.1 Varför unga inte går till skolan

Margareta Cederberg² har gjort en kunskapssammanställning av relevanta studier inom området i Sverige från de senaste 10 åren. Likaså har både Skolverket och Ungdomsstyrelsen genomfört undersökningar av orsaker som unga själva anger till att de avbrutit sina studier³ eller inte nått fullständiga betyg⁴.

Orsakerna är vanligen otillräckligt stöd i skolan, brist på meningsfullhet, fysisk eller psykisk ohälsa samt att eleverna uppfattar att de gjort ett felaktigt val eller att utbildningen inte blev som de tänkt. En annan orsak som lyfts fram särskilt under det senaste året är mobbning eller socialt utanförskap⁵.

2.2 Organisationens ansvar

Det finns också en rad rapporter som har studerat hur individuella och strukturella bakgrundsfaktorer påverkar möjligheterna att avsluta sin gymnasieutbildning. Det handlar då om skolans eller kommunens insatser för unga i behov av särskilt stöd, men även om lärande exempel från skolor som arbetar framgångsrikt med att med främja elevers fullföljande av studier samt deras resultat⁶. Fokus ligger då på hur skolor kan arbeta förebyggande inom organisationen för att främja elevers fullföljande av sina program. Däremot saknas studier som är tydligt riktade mot elever vars beteende är associerat med ökad risk för studieavbrott, exempelvis hög frånvaro.

2 Cederberg, M. (2012) Gymnasieskolan – inte en skola för alla: En forskningssammanställning om låg utbildning och hälsa.

3 Se t.ex. Börja om på nytt program i gymnasieskolan: Statistik och Elevröster, Skolverket (2012), Varför hoppade du av, Skolverket (2007) och 10 orsaker tillavhopp, Ungdomsstyrelsen, (2013).

4 Skolverket (2001) Utan fullständiga betyg.

5 Skolverket, (2010) Skolfrånvaro och vägen tillbaka: Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv, Strand, A. (2013) Skolk ur elevernas och skolans perspektiv: En intervju- och dokumentstudie, Ungdomsstyrelsen (2013).

6 Exempel på sådana rapporter är:

- Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan: En kunskapssammanställning, Skolverket (2008).
- Varannan i mål. Om gymnasieskolors (o)förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning, Skolinspektionen (2009).
- Ungas övergångar mellan skola och arbete. Förutsättningar, lokala strategier och åtgärder, Lundahl et al (2012).
- Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning, SCB (2007).
- Motverka studieavbrott- Gymnasieskolans utmaning att få alla elever att fullfölja sin utbildning, SKL (2012).

2. Internationell forskning kring studieavbrott

Det är många länder som uppmärksammar problemet med elever som lämnar skolan i förtid och mycket internationell forskning kring studieavbrott berör också i hög utsträckning framgångsrika metoder i avbrottsarbetet. Det har även gjorts flera större sammanställningar av effektiva interventioner⁷.

Det är inte oproblemiskt att applicera utländsk forskning i en svensk kontext, dock kan erfarenheter från andra länder generera nya idéer och fruktbara angreppssätt och metoder som sedan kan anpassas utifrån lokala verksamheter.

2.1 Interaktion mellan individen och skolan

Forskningen pekar på att avbrottsproblematiken måste förstås som en interaktion mellan skolan och individen⁸. Saker som skolan och dess utformning, lärarnas kunskaper och förhållningssätt, det sociala klimatet, resurser, kursplaner och pedagogik påverkar i högsta grad elevers utveckling och lärande. Ansvar för att fullfölja sin utbildning kan därför inte läggas på den enskilda eleven, utan är ett resultat av de förutsättningar som skapas inom organisationen. De forskningssammanställningar som gjorts om studieavbrott i förtid, Early School Leaving (ESL), lyfter fram hur fenomenet påverkas av faktorer inom flera områden; individuella faktorer, organisatoriska/institutionella faktorer samt de större strukturer som individen existerar inom och som speglas i utformningen av insatser.

2.2 Olika typer av insatser

De insatser som handlar om att motverka studieavbrott/främja fullföljandet av utbildning och som är synliga i litteraturen kring ESL utförs på flera olika nivåer inom organisationen och utbildningssystemet och delas ofta in på följande sätt:

- A) Insatser riktade mot individer eller grupper av individer.
- B) Insatser riktade mot organisationen.
- C) Insatser riktade mot systemet, t.ex. reformer av program.

⁷ Dale, R. (2011) Early school leaving: Lessons from research for policy makers. An independent expert report submitted to the European Commission by Network Of Experts In Social Sciences Of Education And Training (NESSE); Hammond, C., Linton, D., Smink, J., & Drew, S. (2007). Dropout risk factors and exemplary programs: A technical report. Clemson, SC: National Dropout Prevention Center/Network and Alexandria, VA: Communities In Schools, Inc; ICF International & National Dropout Prevention Center/Network. (2008). Best practices in dropout prevention. Fairfax, VA: ICF International; Klima, T., Miller, M., & Nunlist, C. (2009). What works? Targeted truancy and dropout programs in middle and high school. Olympia: Washington State Institute for Public Policy, No. 09-06-2201; Lehr, C. A., Hansen, A., Sinclair, M. E., & Christenson, S. L. (2003). Moving beyond dropout toward school completion: An integrative review of data-based interventions. *School Psychology Review*, 32, 342-364. Wilson, S.J., Tanner-Smith, E.E., Lipsey, M.W., Steinka-Fry, K. & Morrison, J. (2011) Dropout prevention and intervention programs: Effects on school completion and dropout among school- aged children and youth.

⁸ Dale, (2010).

Problematiken kring studieavbrott är ett komplext fenomen som bottnar i många olika orsaker och forskare menar att det kräver olika typer av insatser som är riktade mot såväl individ som organisation och system⁹.

2.3 Flexibel undervisning

Forskning visar att effektiva insatser riktade till individen ofta har en holistisk karaktär och är utformade för att ge både akademiskt och socioemotionellt stöd med syftet att öka studiemotivationen.

Resultaten tyder på att individuellt stöd tycks vara effektivt om det är av intensiv karaktär och sker både inom skolan och utanför för att möta elevens varierande behov. Andra viktiga saker som uppmärksammas som viktiga är flexibilitet i undervisningens form och innehåll, relationerna mellan elever och personal samt det sociala klimatet på skolan.

Många studier lyfter också insatser på skolnivå som kretsar kring utformning av klasser och grupper, förhållningssätt, läroplaner och kursplaner samt om samarbetet mellan skolan och omvärlden. Likaså visar de på vikten av fungerande rutiner för tidig upptäckt och insatser för elever i behov av särskilt stöd. En tydlig dimension i forskningen är behovet av fokusera på elevens förmågor och färdigheter, där nyckelkompetenser spelar en central roll.

2.4 Aktuell litteratur

Litteratur som berör utbildningssystemet och utbildningspolicys i stort återfinns också i större sammanställningar där olika länders arbete för att minska studieavbrott och öka genomströmningen och resultaten i skolan presenteras i fallstudieformat och jämförs¹⁰.

3. Insatser lönar sig

Forskare pekar på att nästan alla studier som lokaliserats på området ”dropout”-prevention visar positiva resultat. Det indikerar att det lönar sig att satsa resurser på att arbeta preventivt samt att stötta elever som riskerar att avbryta.

Vilken sorts problematik som ska adresseras måste styra typen av insats och progres-

⁹ Markussen, E & Sandberg, N, (2011) Policies to reduce school dropouts and increase completion. In S. Lamb, E. Markussen, R. Teese, N. Sandberg, J. Polesel (Eds.). School Dropout and Completion: International Comparative Studies in Theory and Practice. Dordrecht, Springer

¹⁰ Se ex. Lamb, E. Markussen, R. Teese, N. Sandberg, J. Polesel (Eds.) (2011). School Dropout and Completion: International Comparative Studies in Theory and Practice. Dordrecht, Springer.

sionen i avbrottsprocessen, där exempelvis lång frånvaro antagligen kräver en tydlig individuell insats även om det kombineras med organisatoriska förändringar och annat förebyggande arbete.

Det kan även vara av intresse för skolledare och beslutsfattare att bedöma effektiviteten av olika typer av insatser i relation till andra. Flera sådana sammanställningar kan lokaliseras på internationell nivå och återfinns nedan¹¹.

4. PlugInnovations sammanfattningar

Under översiktsdelen av litteraturen kring studieavbrott (Dropout-prevention/Early School Leaving) som samlats på PlugInnovation.se finns ett antal större sammanställningar som gjorts inom området. Varje översikt inleds med en sammanfattning på svenska där de viktigaste resultaten och slutsatserna presenteras. Översikterna är tänkta att tillgängliggöra kunskaper som kan fungera som en första vägledning för de som är intresserade av att söka mer information kring en särskild typ av insats eller intresseområde. De fungerar även för de som vill sätta sitt arbete i relation till den forskning som finns inom preventionsarbetet mot studieavbrott.

¹¹ Wilson, S.J., Tanner-Smith, E.E., Lipsey, M.W., Steinka-Fry, K. & Morrison, J. (2011) Dropout prevention and intervention programs: Effects on school completion and dropout among school -aged children and youth.

7. Referenser

Dale, R. (2011) Early school leaving: Lessons from research for policy makers. An independent expert report submitted to the European Commission by Network Of Experts In Social Sciences Of Education And Training (NESSE)

Hammond, C., Linton, D., Smink, J., & Drew, S. (2007). Dropout risk factors and exemplary programs: A technical report. Clemson, SC: National Dropout Prevention Center/Network and Alexandria, VA: Communities In Schools, Inc.

ICF International & National Dropout Prevention Center/Network. (2008). Best practices in dropout prevention. Fairfax, VA: ICF International

Klima, T., Miller, M., & Nunlist, C. (2009). What works? Targeted truancy and dropout programs in middle and high school. Olympia: Washington State Institute for Public Policy, No. 09-06-2201

Lehr, C. A., Hansen, A., Sinclair, M. F., & Christenson, S. L. (2003). Moving beyond dropout toward school completion: An integrative review of data - based interventions. *School Psychology Review*, 32, 342-364.

Markussen, E & Sandberg, N, (2011) Policies to reduce school dropouts and increase completion. In S. Lamb, E. Markussen, R. Teese, N. Sandberg, J. Polesel (2011). *School Dropout and Completion: International Comparative Studies in Theory and Practice*

Wilson, S.J., Tanner-Smith, E.E., Lipsey, M.W., Steinka-Fry, K. & Morrison, J. (2011) Dropout prevention and intervention programs: Effects on school completion and dropout among school-aged children and youth.